

A FŐVÁROSI ÚJ KÖLCSÖN.

Mikor 1881. tavaszán a 6 százalékos aranyjáradéknak 4 százalékosra változtatása megindult és a magyar földhitelintézet párin fölül állott $5\frac{1}{2}$ százalékos zálogleveleit nagy sikerrel $4\frac{1}{2}$ százalékos záloglevelekre convertálta, elérkezett Budapest fővárosára nézve is az idő, hogy jóval párin fölül állott 6 százalékos két rendbeli adósságát kisebb kamatuvá változtassa át. Elérkezett annyival inkább, minthogy 1880-ban kibocsátott 6 milliónyi 5 százalékos kölcsönének kötvényei már közel párihoz állottak. A főváros pénzügyeivel különösen foglalkozó törvényhatósági bizottsági tagok felkarolták az ügyet, de kerülték hivatalos fölvetését, mert előbb magánuton kellett volna a conversio keresztülvitelét előkészíteni.

Akkor ugyanis a jogi nehézség egész nagyságában állott fönn. A járadék-adósság és a záloglevelek convertálhatóságából nem engedtek jogi következtetést vonni olyan más adósság egyszerre való visszafizethetésére, melynek kötvényeihez — mint a Pest városi 6 $\frac{0}{0}$ -os kölcsönöknél 33 évi — törlesztési terv van csatolva, vagy mely az évek határozott során visszafizetendő és pedig annak kikötése nélkül, hogy a visszafizetés a tervszerűnél nagyobb összegekben vagy épen egyszerre is történhetik. A rente kisebb kamatuvá alakíthatóságát ismételt, hosszas harcz után az angol és francia törvényhozás eldöntötte; a magyar rente convertálása ellen sem támaszthattak tehát kifogást. A záloglevelek tömeges kisorsolása pedig elkerülhetlenné válik, a dolog természeténél fogva, mihelyt a jelzálogos adósok tömeges visszafizetéseikkel a záloglevelek alapját a jelzálog törlése útján elvonták. A conversio ellen tehát itt sem forog fenn jogi nehézség.

A Pest-városi két törlesztési kölcsönre nézve azonban az analogiát nem ismerték el, és mihelyt a conversio nyilvánosan megpendített, azonnal tiltakozások hallatszottak ellene

ugy bel-, mint külföldi czimlettulajdonosoktól. A fővárosi bizottsági tagok közül egynémelyik tehát, ki az ügygyel foglalkozott belátta, hogy a conversiót nem lehet egyenesen megragadni, mert a jogi kérdés azonnal fölvetetik, hanem a jogi nehézséget meg kell kerülni. Ennek módja pedig abban állott volna, hogy valamely tekintélyes bank az itteni pénz- és biztosító intézetekkel, melyek nagymennyiségű 6°/_o-os pesti kölcsönkötvényeket tartanak tárczáikban, előzetes megállapodásra jusson a conversió iránt. Ez pedig nem háritott volna nagyobb áldozatot a fővárosra. A 6°/_o-os kötvények ugyanis, mihelyt a conversió szóba jött, sokat vesztek párin fölüli árfolyamukból, és mert a lehetőség, hogy tisztán párin visszafizettetnek, nem volt kizárva: mérsékelt prémium mellett ráállottak volna az illető intézetek 5 százalékos czimleteknek oly árfolyam melletti cserében elfogadására, mely 5°/_o-nál magasabb kamatozást és áremelkedési margéot is eredményez. Ez pedig az akkori pénzviszonyok mellett igenis elfogadható föltétel volt. Azon, mindenesetre aránylag csekélyebb mennyiségű kötvényekre nézve, melyeknek kényszerű conversiója pert zúdíthatott volna a fővárosra, magának a törvényhatóságnak kellett és bátran lehetett is volna, a jogi s pénzügyi következményeket elvállalni, a mint az állam a most megindított nagy conversióra nézve a hasonló természetű következményeket a Rothschild-consortiummal kötött szerződésben magára vállalta. Ezen eszmének keresztülvitele nem eredményezett volna ugyan oly nagy kamatmegtakarítást, minőt a sima conversió hozhatott, mindamelllett lényeges megtakarítással járt volna.

A tervnek azonban eléje vágott az a boldogtalan »országos magyar bank«, mely minden ügyet, melyet kezébe vett, megrontott. Ez az intézet egyenesen neki ment a problémának és azt az ajánlatot tette a fővárosnak, hogy keresztül viszi a conversiót 25,000 frt. évi megtakarítással. A jogi kérdés ezzel egész ridegségében föl volt vetve s pedig nevetségesen csekély évi megtakarítás kilátásba helyezésével. Én magam fölkerestem akkor a bank vezérigazgatóját, kit az előtt soha sem láttam és kértem, hogy ne ragaszkodjék ajánlatához, mert ily módon a bank nem viheti keresztül az üzletet és a fővárosnak csak kára lehet a conversió ily meztelen fölvetéséből. Említettem, hogy előbb meg kellene egyezni a nagy intézetekkel a 6°/_o-os czimletek átengedése iránt. Ekkor az illető vezérigazgató — világosan emlékszem

a jelenetre — bizonyos önérzettel oda mutatott asztalfiókjára s azt mondotta: itt vannak az illető összes intézetektől a nyilatkozatok a conversiónak elfogadása iránt. Hogy mennyiben volt ez az állítás alapos, arról szólhatnának most is az illető intézetek.

A nevezett bank ajánlata folytán a törvényhatóságnak foglalkoznia kellett a conversió kérdésével. 1881. szeptember 14 és 15-ikén tartott közgyűlésén kimondotta, hogy a kamatláb tartós alacsonyságánál fogva, időszerűnek tartja a 6 százalékos kölcsönöknek kisebb kamatúra változtatását, annyival inkább, mint hogy ennek keresztülvitelére a magyar országos banktól a fővárosnak pénzügyi előnnyel járó ajánlat is tétetett. Elrendeli tehát a közgyűlés, hogy a convertálás keresztülvitele végett pályázat irassék ki olyképen, hogy záros határidőre írásbeli zárt ajánlatok adassanak be; egyuttal utasítja a tanácsot, hogy az új kölcsönre azon alapon, mivel a csatornázásra s egyéb középítkezésre felhasznált 3 és 5 milliós kölcsön adó- s bélyegmentességben részesült, ezen kedvezmény kinyerése iránt tegye meg a lépéseket. Továbbá jelentést kívánt a közgyűlés arról, hogy a fővárosi közraktáraknak és elevatornak a magyar leszámítoló- s pénzváltó-banknak az évek hosszú sorára történt átengedéseért közelebb befolyó 3.200,000 frt. mily közmunkákra lesz fordítandó.

A belügyminiszter a főváros határozata folytán jogi véleményeket kívánt be a conversió megengedhetősége iránt. Ugy tudom, hogy az igazságügyminiszterium pro, a kincstári ügyek igazgatósága contra nyilatkozott. Tisza Kálmán, akkori belügyminiszter ezek folytán 1882. márczius 28-án a következő leiratot intézte a főváros közönségéhez:

»Mult évi október hó 27-én 46695. szám alatt kelt tanácsi jelentésre, az iratok visszazárása mellett értesítem a főváros közönségét, hogy a mult évi szeptember hó 14-én 528. sz. a. hozott közgyűlési határozatához, mely szerint a fővárosi három és öt milliós kölcsönöknek olcsóbb kamatu törlesztési kölcsönne leendő átváltoztatása vétetett célba, jóváhagyásommal nem járulhatok, mert figyelemmel a tervezett hitelmiveletnek jogi szempontból megengedhetősége tekintetében meghallgatott szakértők véleményeinek eltérő tartalmára, a fennforgó jogi kérdés eldöntése a kötvénybirtokosok részéről a főváros ellen indítható per esetén az illetékes bíróság előre meg nem határozható felfogásától függőnek jelentkezvén, a pernek a főváros részére kedvező kimenetelére teljes biztossággal számítani nem lehetne. Már pedig továbbá figyelembe véve azt, hogy a szóban forgó hitelmiveletből eredő hasznót maga az indítványozó bank csak 25,000 forintra teszi s hogy könnyen megtörténhetik, miszerint ezen összeg esetleg tekintetre alig méltó csekélységre szállna alá, nem tartanám helyes és indokolt eljárásnak, hogy a főváros vagyoni viszonyaihoz mérve ily aránylag

kevesebb jelentőségű nyereség kedvéért a kölcsönátváltoztatással járó kockázatot a főváros közönsége magára vállalja.

A jogi nehézség ekként föl lévén vetve, nem maradt egyéb hátra, mint a napirendről levenni a conversió ügyét, a mi hitel-műveleti okokból is ajánlatos volt ez időtájban, minthogy 1882. elején a pénzviszonyok, a párisi nagy válság miatt, nagyon megrehezültek és az állami conversió is elakadt. Ápril hó 19—20-án artott közgyűlésén, az illető bizottságok véleménye alapján kimondotta tehát a fővárosi törvényhatóság, hogy:

»Ámbár ezen hat százalékos kamatozó fővárosi kölcsönöknek kisebb kamatu kölcsönre való átalakítása biztos nyereséget hozna a fővárosi házipénztárra, melynek összegét előre meghatározni nem lehet ugyan, de hihető, hogy ez átalakítás keresztülvitelére önként ajánlkozott bank által kilátásba helyezett nyereségnél minden esetre pályázat útján még magasabb összegre rúgna, de még az általa ajánlott évi 25,000 frt. nyereség 40 éven át sem képez megvetendő hasznot; és habár az átalakítás kivihetősége ellen jogi szempontból felhozott aggályokat sem lehet teljesen alaposaknak mondani: a közgyűlés tudomásul veszi a kölcsönöknek kisebb kölcsönre való átalakítását, nem tartván az átalakítás alkalmazásba vételét ez idő szerint czélszerűnek, egyelőre abban hagyni határozza.»

Ez időtől fogva a conversio ügye szünetelt, mi alatt világszerte államok, városok, társulatok járadék- és törlesztési adósaikat óriási mérvben egyre kisebb kamatú kölcsönökre átalakították. Budapest fővárosa felhasználta közmunkákra a 6 milliós kölcsönt, föl a közraktárak átengedéseért befolyt 3.200,000 frtot, kénytelen volt $2\frac{1}{2}$ millió függő adósságot felvenni fővárosi pénzügyintézetektől. Ez a kölcsön 4.84%-ba került. A pénznek ily olcsóbbulása s a mellett, hogy nemcsak a 6, de az 5 százalékos kölcsön is állandóan párin fölül állott, folyvást 6%-os kamatot kellett a fővárosnak régibb adósságaiért fizetni, a mi nemcsak hátrányos, de szégyenletes is Budapest fővárosra nézve. És bár egy nagyobb kölcsön fölvétele a nagy közmunkák végrehajtására több ízben megpendítettett és előbb-utóbb elkerülhetlenné mutatkozott: a conversio fölvetését mellőzték a még mindig fenförgött jogi nehézségek miatt.

Szerencsés fordulat állott be, midőn a kormány a némely államadósság beváltásáról szóló törvényjavaslatot az országgyűlés elé terjesztette. Ebben csupa oly kölcsönnek egyszerre való visszafizetése, illetőleg kisebb kamatúvá alakítása rendeltetik el mely az évek határozott száma alatt törlesztendő s pedig alig egy-két kivétellel annak fenntartása nélkül, hogy a tőke a tervtől eltérőleg nagyobb részletekben vagy épen egyszerre vissza-

fizethető. A pénzügyminister a törvényjavaslat indokolásában a jogi kérdéstről így nyilatkozik: »A conversio keresztülvitelének jogi szempontjára nézve csak azt kívánom még megjegyezni, hogy miután a convertálandó kötvények egyikében sincs a korábbi visszafizethetés joga feladva; hogy azok az első erdélyi vasút elsőbbségi kötvényeinek kivételével, mind hazánkban is a hazai jog érvényének ideje alatt lettek kiállítva, s hogy végül az első erdélyi vasút elsőbbségi kötvényeiben is, a melyek ugyan Bécsben állítottak ki, a korábbi visszafizethetés határozottan fenn van tartva: a korábbi visszafizethetésnek semmi jogi akadályát nem látom.«

Ezt a jogi felfogást a törvényhozás a javaslat elfogadásával szentesítette. Minthogy pedig az említett jogi előnyök a Pestvárosi két kölcsönre nézve fennállanak; minthogy nemcsak az állami adósságokra, hanem a vasúti társulatokra nézve, melyeknek elsőbbségi tartozásainál csak azért, mert utólag a társulatok helyébe adósul az állam lépett, a jogviszony nem változhatott, a korábbi visszafizetés megengedtetik: lehetetlen a fővárosi törvényhatóságnak hasonló jogát kétségbe venni.

Ekként el lévén mellözve a jogi nehézség, még a törvényjavaslat elfogadása előtt indítványt jelentettem be a közgyűlésre, a conversio megindítása s egyuttal a legközelebbi közmunkákra szükséges pénz beszerzése iránt.

A múlt évi november hó 21-én tartott közgyűlésen, ugyanaz nap, a melyen a főrendiház a convertálási javaslatához, a most már 1888. XXXII. törvényczikkhez hozzájárult, a budgettárgyalás alkalmával kifejtettem indítványomat. Előadtam, hogy először a három consolidált kölcsön átváltoztatásáról van szó: a 3 és 5 milliós 6⁰/₀-os Pest-városi, 33 év alatt törlesztendő 1871-ben fölvelt, továbbá a 6 milliónyi 5⁰/₀-os fővárosi, 40 év alatt törlesztendő, 1880-ban kötött kölcsön conversiójáról. Az első két kölcsönre nézve, az előbb említett okoknál fogva, megszűnt, az utóbbira nézve nem is létezett jogi nehézség, minthogy az 1880-iki kölcsön kötvényeiben világosan fenn van tartva, hogy az első öt év elmúltával a törlesztési tervtől eltérőleg korábban és nagyobb részletekben, sőt egyszerre is visszafizethető a tőke. Előadtam, hogy tekintve azt, miszerint az 5⁰/₀-os kölcsön is állandóan 1¹/₂—2 frttal párin fölül áll, a mi fölér 5—6, sőt több forinttal párin alól, ha 5-nél kisebb kamatra szól a kölcsön; tekintve azt, hogy 4¹/₂ százalékos kamatnál is olcsóbban kaphat a

főváros ez időszerint pénzt, és hogy Görz, Budweis, Pilsen városai 4⁰/₀-os kötvényei 92—94-en állanak: Budapest fővárosra is a 4⁰/₀-os kölcsön fölvétele mutatkozik indokoltnak.

Ha a főváros a 6⁰/₀-os kölcsönöket, melyekből 1888. végén 5.650,000, és az 5⁰/₀-os kölcsönt, melyből 5.530,000 frt. még törlesztetlen volt, convertálja s erre — a mi bizton várható — effectív 4¹/₂ százalékon alól szerzi be a szükséges pénzt, akkor 11.180,000 frt. után több mint átlag 1¹/₄⁰/₀-os kamatot takarít meg 1889-ben. Ez a megtakarítás csupán kamatban mintegy 140,000 frtot tehetne, ha az adósság felmondása még 1888. vége előtt történhetnék meg; de ha az elhatározások lassú folyamata ezen eredményt valószínűtlenné tette is, mindamelllett elméletileg illusztrálja az elérhető megtakarítást. Az évi teherkönnyítés azonban sokkal nagyobb mérvű, ha az 1871-ik évben 33 évre fölvett összesen 8 milliónyi s a 40 évre 1880-ban fölvett 6 milliónyi kölcsönök 1888. végén még törlesztetlen 11.180,000 frt. állagának beváltására kedvezőtlen esetben, 12 millió névértékben kibocsátandó 4⁰/₀-os kölcsön 45 évi törlesztésre vétetik föl. Az ez idő szerint általánosan elfogadott törlesztési időtartamhoz képest a 45 év nem sok; 12 milliónak 4⁰/₀-os kamattal, 45 év alatti törlesztése pedig 576,000 frt. annuitást igényel, holott az eddigi három adósság évjáradéka az évek hosszabb során át, 908,700 frt.; és így a conversió a főváros háztartására nézve 332,300 frt. évi teherkönnyítést eredményezne.

Az indítvány továbbá az 1886-ban negotiált 2¹/₂ milliós függő adósságnak visszafizetését ajánlja. Az egész kölcsön nincs ugyan még igénybe véve, de kevés híján, felhasználásáról már rendelkezéstörténetfel is fog használtatni, mire az új kölcsön pénz folyóvá lesz. A függő kölcsön e célra egyesült néhány fővárosi takarékpénztártól vétetett föl; kamatja 4.84⁰/₀, visszafizethető három havi felmondással bármikor, de visszafizetendő 1892. február végén. Minthogy pedig az új kölcsön effective 4.5⁰/₀-nál is olcsóbb lesz, és függő adósságtól szabadulni tanácsos, ennek visszafizetése is ajánlható.

Ezen törlesztési célokon túl azonban gondoskodni kell a legközelebb végrehajtandó közmunkákra szükséges pénz beszerzéséről. Első helyen indítványom megnevezi a kölcsön útján fedezendő 2 milliónyi kövezési szükségletet. Évek óta sürgetik, részint a fővárosi törvényhatósági képviselőletben, különösen a középítési bizottságban, részint pedig a kormánytól, hogy né-

mely főforgalmú út és utca szilárd anyaggal kellőképen burkoltassék. Ezen főútak építésére s kövezésére, a mit lehető rövid idő alatt kellene végrehajtani, a rendes budgetből nem telik fedezet. Az utak, utcák és terek jókarban tartására, valamint új burkolására amugy is nagy tételek szerepelnek ugy a rendes, mint a rendkívüli kiadások közt. Így :

	1888-ban	1889-ben
kül- és beltelki utak, hidak és árkok jó karban tartására	300,000	300,000
utcák és terek jó karban tartására	179,700	204,000
bel- és kültelki utak építésére	45,600	77,370
új kövezésekre s egyéb utcai burkolatokra	245,000	209,800
összesen	790,300	791,170 frt.

van előirányozva s az új építésre és kövezésre fölvetett kiadás túlon-túl igénybe van véve halasztást szintén nem tűrő munkákra; az ezen két czimen a rendkívüliek közt előirányzott 290,600, illetőleg 287,170 frtból pedig semmi esetre sem lehetne akkora összeget elvonni, hogy az alább felsorolandó nagy forgalmú utaknak 3—5 évnél hosszabb időre föl nem osztható s el nem halasztható kiépítésére elég fedezet jusson, valamint, hogy nem mutatkozik mód az említett útépítési dotatió jelentékeny fokozására a főváros folyó jövedelmeiből. A középítési bizottság által kijelölt 15 út és utca burkolási költsége 3,020.000 frtra menne és e bizottság az egész munkát három év alatt végrehajtandónak és az egész költséget kölcsön útján fedeztetni véleményezte. Ámde a tanács a munkát öt évre kívánta felosztatni, már azon tekintetnél fogva is, hogy a közelebbi években a csatornázási s vízművi munkák folytán a bérek és az anyag, ha a gyorsított kövezés is hozzájárul, lényegesen megdrágulhatnak. A főszámvevő javaslatot tett tehát először a munka öt évre való felosztása s ezen kívül az iránt, hogy csak 2 millió fedeztessék kölcsönből, 1 millió pedig a folyó közjövedelmekből. Ez utóbbi fedezet megkönnyítettik az által, hogy az ujonnan burkolt úton az első 5—6 évben 110.000 frt. lesz a javítási s fenntartási költségekből megtakarítható; a későbbi években pedig ezen megtakarításnak tetemes hányada a 2 millió kölcsön részbeni kamatozására lesz igénybe vehető.

Itt közlöm azon utak és utcák sorozatát, melyek, a kormány kívánsága szerint is, a közelebbi években építendők, megjegyezvén azt, hogy az építés kölcsönpénz hiányában 1888-ról egy évre elhalasztatott :

Út vagy utca	A főszámvevő által javasoltatik 5 évre							Az első 5-6 év alatt megtakarítandó fontartási költségek	
	kölcsonpénzből						közjövödelmekből		
	1888	1889	1890	1891	1892	összesen			
1000 forintokban									
A csömöri-út (a közp. sz.-pályaudvar teleptől a murányi-utczáig) a közp. sz.-pályaudvar telep érdekében	70	70	—	—	—	—	70	—	3
A kőbányai-út, mely óriási mérvű forgalmat közvetít	400	270	130	—	—	—	400	—	25
Soroksári-utca (a Hedrich Krausz-féle malomtól a vasútig) a teherpályaudvar telep érdekében	103	—	—	—	—	—	—	103	10
Az üllői-út külső szakasza	290	—	—	—	157	133	290	—	5
Az Orczy-út, illetőleg felső-vámvonal-utca, a mely a köztemető-utat az üllői-úttal köti össze	40	—	—	—	—	—	—	40	—
A dohány-utca, a mely a kerepesi-úti forgalom egy részének felfogására van hivatva	216	—	120	96	—	—	216	—	9
A Lajos-utca, mely a jobbparti városrész legélénkebb forgalmi vonalát képezi	90	—	—	—	—	—	—	90	9
A stáció-utca belső szakasza, a melynek rendezése már évek óta sürgettetik, s mely a vasút létesítésével egyidejűleg okvetlen rendezendő is	170	—	—	—	—	170	170	—	4
Az új köztemetőhöz vezető maglódi-út	200	—	—	192	8	—	200	—	15
Az újpesti rakpart folytatólag a sziget utczától a Victoria malomig	145	—	—	—	145	—	145	—	3
A nádor-utca külső része a Frohner szállodától a Lipót-körútig	262	—	150	112	—	—	262	—	5
A kőbányai-útnak folytatólagos része, vagyis a belső-jászberényi-út a maglódi-útig	180	—	—	—	90	90	180	—	10
A kerepesi-út külső része az áthidalási feljáróig	104	—	—	—	—	—	—	104	10
A mester-utca a ferenczvár. pályaudvar érdekében	60	60	—	—	—	—	60	—	—
Számos egyéb kisebb-nagyobb utczáknak trachyt, macadam vagy terméskő kövezéssel való ellátására a mérnöki hivatal 1888. évi munkaprogrammja szerint mintegy	690	—	—	—	—	—	—	690	—
Összesen	3,020	400	400	400	400	393	1,993	1,027	108

Ez a 2 millió kövezési kölcsön eredete. A többi középítési szükséglet nagyságára indítványom nem terjeszkedik ki, mert a csatornázás, vízvezeték és kórházépítés nagy költségeire a mely munkák több évre terveztetnek, előre az egész összeget beszerezni ugy sem ószszorü, a legközelebbi szükséglet megállapítása pedig több oldalú tüzetesebb számítást igényel a szakközegek részéről.

Indítványomat következőleg formuláztam :

»A t. közgyűlés felhívja a tek. tanácsot, hogy tegyen javaslatot a 3 és 5 milliónyi 6°/_o-os és a 6 milliónyi 5°/_o-os kölcsönök törlesztetlen részeinek kisebb kamatú egységes kölcsönre változtatása iránt ;

felhívja továbbá, hogy vegye fontolóra, vajjon nem volna-e czélszerű ezen művelettel kapcsolatosan a 2¹/₂ milliónyi függő adósság megfizetésére, a megszavazott 2 millió kövezési költségre s a legközelebb okvetlenül végrehajtandó közmunkákra szükséges összegeket kölcsön útján beszerezni?«

A közgyűlés ezen indítványt a tanácshoz utasította azzal, hogy meghallgatván a főszámvevőt, főügyészt és a pénzügyi bizottságot, terjeszsze elő javaslatát. A főszámvevő a tanácshoz intézett, december 6-ikán kelt jelentésében tüzetesen megvilágítja az indítványt. Helyesli a conversiót, nem lát jogi nehézséget, kimutatja számszerűleg a pénzügyi előnyt; helyesli a 2¹/₂ millió függő adósság megfizetését, és ezen törlesztésekre, valamint a közelebbi építési szükséglet fedezésére névszerint 20 millió kölcsönnek 4°/_o-ra és 40 évi törlesztés mellett való föl vételét ajánlja. A főügyész jogi szempontból hozzájárult a jelentéshez.

Szükséges ezen jelentésből néhány főbb adatot idézni. A főszámvevő először is konstatálja, hogy a három kölcsönből a f. é. július 1-én még 10.921,000 frt. lesz törlesztetlen. Ennek visszafizetésére szükséges lesz az új kölcsönből, ha

88°/_o-kal értékesítetik, 12.410,000,

ha 94°/_o-kal » 11.620,000 frt. névértékű

kötvény. A jelentésben minden számítás 90 és 92-ös árfolyam szerint is keresztülvitetik, de itt csak a legkisebb és legnagyobb számot idézem. — A 2¹/₂ millió adósság törlesztésére a föl vett két cursus szerint 2.841,000, illetőleg 2,659,500 frt. névérték szükséges. A négy rendbeli adósság megfizetése után maradna tehát

88°/_o-os értékesítés mellett 4.749,000,

és 94°/_o-os » » 5.720,500 frt. névérték-

ben, a mi 4.178,400, illetőleg 5.378,400 frt. effectiv értéket tesz. Ennyi maradna tehát fenn a közelebbi középítési szükségletre.

Az új kölcsönnek hatása a főváros háztartására a jelentés szerint, következőleg fog alakulni. A 20 millió 4⁰/₁₀-os kölcsön 40 évi törlesztés mellett 1.006,000 frt. (helyesebben 1.006,400 frt.) annuitást igényel, a három törlesztési kölcsön évjáradéka most

	908,700 frt.
a 2 ¹ / ₂ milliós adósság évi kamata	<u>121,000 »</u>
összesen	1.029,000 frt.

Ennélfogva a 20 milliós kölcsön után 23,000 frttal kisebb lesz az évi teher mint eddig és a mellett még 4¹/₂—5 millió forintot szerez be a főváros közmunkákra, a mely összegnek kamatozása s törlesztése szintén bennfoglaltatik már a mostaninál 23,000 frttal kisebb annuitásban.

Igy áll a számítás a 40 évi törlesztésre fölveendő 4⁰/₁₀-os kölcsönnel. Természetes, hogy az eredmény nagyobbbrészt a törlesztés halasztása által érhető el; de a főszámvevő jelentése számszerűleg kimutatja, hogy a sokkal több éven át teljesítendő fizetés mellett, még mindig 316,000—1.050,000 frtra tehető valódi megtakarítást biztosít az új hitelművelet.

A törlesztés további halasztása természetesen még nagyobb évi teherkönnyítést eredményez. Az albizottságban, melyhez a pénzügyi bizottság a tárgyat előkészítés végett utasította, a törlesztésnek 45 évre való kiterjesztését indítványoztam, tekintettel arra, hogy a főváros további igen nagy új terheknek megy elébe s utalva arra, hogy több osztrák város 50 s több évi törlesztésre vett fel kölcsönöket. Az indítvány heves támadásnak volt kitéve; mondatott, hogy ez az elodázó törlesztés rontani fogja a város hitelét, és hogy nem szabad a jövő nemzedékre annyit háritani. Ez a kifogás ugyanattól eredt, a ki csakhamar a pénzügyi bizottság plénumában az 50 évi törlesztés iránt másrésről keletkezett indítványt melegen pártolta.

Mellözve egyelőre a többi részletet, ki akarom tüntetni, hogy miképen alakul az évi teher, illetőleg könnyítés, 45 és 50 évi törlesztés szerint. Meg kell azonban jegyezni, hogy a helyes összehasonlítás végett, nem elegendő, ugy mint a főszámvevői jelentésben foglaltatik, a 2¹/₂ milliós függő adósságnak csupán kamatját, hanem törlesztését is szükséges számításba venni. Mert ha a jövő annuitással, mely ama 2¹/₂ millió törlesztését is fedezendi, a mostani évi terhet összemérjük, ezen függő

adósságnak törlesztése is tekintetbe veendő. Fölvettem tehát, hogy miként a mostani 6 milliónyi 5⁰/₀-os adósságunk 40 év alatt törlesztendő, ugy a 4.84⁰/₀-os 2¹/₂ millió szintén 40 évi törlesztés szerint terheli a budgetet. Ez esetben pedig az évi kiadás nem 121,000 frt., mint fönebb láttuk, hanem 140,200 frt. Ennél fogva a három consolidált kölcsönnek előbb említett 908,700 frtnyi annuitásához adva a függő kölcsönnek emez évjáradékát, a jelenlegi évi teher tesz tulajdonképen 1.048,900 frtot; minthogy pedig a 20 millió annuitása 45 évi törlesztés mellett 961,800 frt.,

ennél fogva az évi teherkönnyebbités 87,100 frt.

Ha tovább menve, a törlesztés 50 évre terjesztetik ki, akkor a teherkönnyítés, minthogy ez esetben az annuitás 928,000 frtot tesz, 120,900 frtra fog menni. Ezenfölül ez esetben is 4¹/₂ — 5 milliót szerez be a főváros, a minek kamatja s törlesztése a sokkal kisebb annuitás által fedezve van és a hosszabb időre kiterjesztett fizetések a jelenre reducálva még mindig valódi megtakarítást engednek.

Hogy a pénzügyi hatás kérdésével egyben végezzek, fel akarom itt tüntetni magának a három állósított kölcsön conversiójának várható eredményét. Többször említettett már, hogy a három adósságnak, mely 10.921,600 frtra megy, mostani évjáradéka, mely igaz, hogy részben már csak 15, részben 32 évig fizetendő, összesen tesz 908,700 frtot,

40 évi törlesztés mellett, ha az értékesítés 88⁰/₀-

kal történik, az annuitás lesz 624,200 frt.

ha 94⁰/₀-kal történik, akkor 584,500 frt.

és így 284,500 és 324,200 frt. közt mozognak vehető a conversióból eredő évi teherkönnyítés.

Ha 45 évi törlesztést veszünk fel, akkor a mostani 908,700 frttal szemben, 88⁰/₀-os értékesítés esetén az annuitás 596,800 frt., 94⁰/₀-os értékesítésnél pedig az évjáradék 558,700 frt. lévén: 311,900 és 350,000 frt. közt mozgó évi teherkönnyítésre számíthatni.

Végre ha 50 évre terjesztetik ki a törlesztés, akkor a 908,700 frt. mostani annuitással 88⁰/₀-os értékesítés mellett 575,800 frt.,

94⁰/₀-os értékesítés mellett pedig 539,200 frt

lévén az annuitás: 332,900 és 369,500 frt. közt tehető az évi teherkönnyítés a három törlesztési kölcsön convertálása folytán.

És most térjünk vissza az albizottság tárgyalásainak egyéb érdekes mozzanataira.

Kifogás történt a kölcsönnék 4°/_o mellett való fölvétele ellen. Mondatott, hogy a páritól messze eső árfolyamot fogunk elérni, hogy 4¹/₂^o/_o mellett párihoz közeledő cursust nyervén, az újabb conversió csekély tökeszaporitással hamar lesz elérhető. Ez a nézet egyedül állott; nem fogadtatott el, mert az volt a túlnyomó felfogás, hogy 4¹/₂^o/_o mellett pári árfolyamot kellene nyernünk, pedig az effectiv kamat 4°/_o mellett, az árfolyam emelkedésből várt nyereség fejében, 4¹/₂^o/_o-os effectiv kamatozásnál olcsóbb pénzre számíthat a főváros. Azután gyors conversiót nem vehetünk újabban tekintetbe, mivel a 20 milliós kölcsönnél, miként az 1880-ik évinél, ugyis legalább 5, de valószínűleg 10 évet kellend biztosítani, a mely idő letelte előtt a törlesztési tervben kijelölt részleteknél nagyobb tőkét vagy épen az egész adósságot visszafizetni nem szabad.

Szóba jött a valódi conversió kérdése is, és bár az a nézet nyilvánult túlnyomólag, hogy a régi czimletek tulajdonosainak a kicserélésnél előny nyújtassék, határozat azért nem hozatott, minthogy a kibocsátás módozatai fölött határozni az adómentességi törvény meghozatala előttidő előttinek látszott. Érdekesnek tartom azonban itt közölni az általam bemutatott azon összeállítást, a melyből kitünik, hogy a három törlesztési kölcsönből mennyi van a fővárosi főbb részvénytársulatok birtokában. Az alább felsorolt intézetek, 1887-ik évi üzleti jelentéseik szerint, ugyanis birtak névértékben :

	6 ^o / _o -os	5 ^o / _o -os
Fonciére Pesti biztosító intézet	399,000	133,000
I. Magyar ált. » »	—	555,900
Magyar-francia » »	9,000	89,000
Pesti magyar kereskedelmi bank	122,300	177,500
Budapesti f. v. egyesült takarékpénztár	87,100	81,000
Magyar jelzálog-hitelbank	—	513,000
Országos központi takarékpénztár	12,000	99,800
Pesti hazai I. takarékpénztár	1.581,600	188,800
Leszámitoló s pénzváltó-bank	2,200	13,200
Központi váltó-üzlet részv. társulat	—	100
Athenaeum nyomda részv. társulat	—	50,000
	2.213,200	1.901.300
összesen	4.114,500 frt.	

Ezen jegyzék nem teljes, és valószínű, hogy a részvénytár-

sulatok birtokában is ennél több fővárosi kötvény létezik; budapesti magánosoknál, avatottak nézete szerint, szintén közel ennyi kötvény van, úgy, hogy a 11 millió kölcsönből nem sok van a fővároson kívül élő birtokosoknál. Mondhatni tehát, hogy Budapest fővárosának hitelezői legnagyobbbrészt saját polgárai s ez a conversió szempontjából is fontos körülmény. Kivánatos a kibocsátásnál a régi czimletek tulajdonosainak némi előnyt nyújtani, talán ezen czimleteknek valamivel párin fölüli beszámításával, ha pénz helyett új kötvényeket fogadnak el. Conservatív kézbe kerül így az új kölcsönnek felénél jóval nagyobb része, de jobb árfolyammal is lehetne az egész kölcsönt ily módon realizálni.

Az albizottság — mint érintém — nem határozott e kérdésben, mert azt idő előttinek tartotta s a pénzügyi bizottság teljes ülésében is függőben hagyta a kibocsátás módozatait, bár hosszasan tárgyalta ezeket egy javaslatnak, t. i. a saját kockázatra való aláíratásnak fölvetése folytán. A túlnyomó többség ellene nyilatkozott az eszmének, a versenyt, az ajánlati tárgyalást pártolta, kivált az 1880-ban elért kedvező eredményre utalva; de határozat nem hozatott.

Az albizottsági tárgyalás egyik nevezetes momentumát képezte annak megállapítása, hogy mekkora azon összeg, melyet a közelebbi 2—3 év középitési szükségletére az új kölcsön útján beszerezni kellend. E végből fölhivatott a középitési igazgató az 1889—91. évi közmunka program előterjesztésére. Az igazgató, a kölcsönből fedezendő közmunkákról, a következő kimutatást terjesztette elő:

Folyószám.	A munka megnevezése.	1889.	1890.	1891.
1.	Főgyűjtő csatornákra	400,000	500,000	600,000
2.	Csömöri-út burkolása	70,000	—	—
3.	Kőbányai-út »	270,000	130,000	—
4.	Dohány-utca »	120,000	98,000	—
5.	Orczy-út »	—	40,000	—
6.	Soroksári-utca »	—	—	103,000
7.	Üllői-út »	—	150,000	140,000
8.	Stáció-utca »	—	—	170,000
9.	Budai-kórház »	60,000	300,000	340,000
10.	Fertőző betegek kórháza	30,000	250,000	220,000
11.	Rókus áthelyezése	—	50,000	200,000
12.	Thermo-chémiai intézet	—	20,000	40,000
13.	Iparrajz iskola	30,000	100,000	90,000
14.	Ó-budai kórház	30,000	50,000	80,000
15.	Végleges vízvezeték	200,000	2.000,000	2.000,000
16.	Időiglenes vízvezeték	400,000	—	—
Összesen :		1.610,000	3.688,000	3.983,000

A három év alatt mindössze 9,279.000 frt. szükségeltetnék; de valamint valószínű, hogy az itt felsorolt munkák mindegyike nem fogja a három év alatt az egész összeget igénybe venni, ugy más részt bizonyos, hogy ugyanezen idő alatt itt meg nem említett, egyéb és pedig halaszthatlan közmunka fog pénzbeli fedezetet követelni. Ilyen például az új városháznak szükségképi kibővítése. És ha a kövezési költség, mely ezen kimutatásban 1,289,000 frtot tesz, a belügyminiszternek e napokban érkezett leirata szerint, az új kölcsön útján való fedezetből kihagyatik is: még mindig távolról sem elegendő a főszámvevő által javasolt 20 millió kölcsönből, az adósságok visszafizetése után fennmaradó $4\frac{1}{2}$ —5 millió a közelebbi három év építési szükségletére. De az ezen három évben megindított némely nagy közmunkára a kimutatásba fölvevett tételek az egész építési költségnek csak kisebb-nagyobb töredékét képezik. Így a főgyűjtő csatornákra csak 1.500,000 frt. szerepel a kimutatásban, az általános csatornázás egész költsége pedig 4.386,000 frttal van megállapítva; a végleges vízműre 4.200,000 frtot jelöl ki az összeállítás 1889—91-re, az egész pedig 6—7 millióba fog kerülni; az új Rókus-kórházra a kimutatás csak 250,000 frtot vesz föl első kezdetnek, pedig bizonyára másfél millióba fog kerülni. Mindezeknél fogva én már az albizottságban indítványoztam, hogy tekintettel arra is, hogy ne kelljen rövid idő múlva újból az adómentesség engedélyezéseért a törvényhozáshoz fordulni: 25 milliónyi kölcsön fölvétele határozottassék el, azon világos kikötéssel, hogy legközelebb csak 20 millió értékesíttessék, a további 5 millió pedig csak később, és pedig részletekben, a tényleges építési szükséglet igényei szerint. Ezen indítványt azonban az albizottság mellőzte, mivel ennek egyik tagja, ki a fővárosi elsőrendű bank igazgatásában részes, jelentette, hogy a fővárosi bankok és biztosító intézetek megegyeztek a fővárosi 20 millió kölcsön átvételére, s hozzátette, hogy kérdés: vajjon 25 millióra nézve is készek lesznek-e ajánlatot tenni. Mikor azonban a pénzügyi bizottság plénumában a kölcsönnek 25 millióra emelése indítványoztatott, nem történt ellene semmi kifogás és a tanács is hozzájárult.

Csak egy mozzanatra óhajtok még kitérni, a mely az albizottságban és a pénzügyi bizottság plénumában vita tárgyát képezte, t. i. az új kölcsön értékesítésénél elérhető cursus. Voltak a kik hibáztatták, hogy a főszámvevő számításainál minimumkép

a 88-as árfolyamból indult ki; hibáztatták, minthogy absolute föl nem tehető, hogy ily alacsony árfolyamot kínálna komoly ajánlattevő, mert ki van zárva az az eset, hogy a főváros ily ajánlatot elfogadna. Az albizottság azért a 90-es cursusból indult ki számításainál. Másfelől azonban hibáztatták az általam fölvett és a főszámvevő által maximumnak elfogadott 94-es árfolyamot, mint magasat, mely csalódásra fog vezetni. Azon érv ellenében, hogy vannak osztrák városi, 4°/_o-os, hosszú törlesztésű, és éppen ilyen tartományi kölcsönök, a melyek 93—94 és magasabb árfolyamon állanak; valamint azon érv ellen, hogy az osztrák földhitelintézet csak nem rég Stiriának 4 százalékkért, 50 évi törlesztésre, de bármikor szabad egész visszafizetéssel, jelzálogi biztosíték nélkül, 12 millió kölcsönt (nagyobbrészt conversió céljára) nyújtott, — mindezen tények ellenében felhozott azon argumentum, hogy Ausztriának, az államnak ugy, mint a községeknek, sokkal olcsóbban adnak hitelt, mint a magyar államnak és községeknek. Ezzel az ellenvetéssel kívánok közelebb foglalkozni.

Közismeretű tény, hogy a magyar állampapírok sokkal rosszabbul állanak, mint az osztrák papírok. A létező nagy különbség nincs igazolva, de van elég ok arra, hogy valamivel jobban álljon az osztrák, mint a magyar állampapír. Nem szükséges ezen okokat részletezni; általánosan ismeretesek azok. De a hátrányos különbség, igen csekély megszorítással, itt meg is szűnik. A magyar hitelbank részvényei viszonylag semmivel sem állanak rosszabbul, mint az osztrák hitelintézet részvényei; a magyar földhitelintézet záloglevelei semmivel sem állanak rosszabbul az osztrák általános földhitelintézet és az osztrák-magyar bank hasonló természetű zálogleveleinél; Budapest 6 és 5 százalékos kölcsönei oly magasan állottak párin fölül, mielőtt a conversió kimondatott, mint állottak hasonló papírjai Brünnek, Görznek, Grácznak, Bécsnek. A pénzvilág nagyon jól tudja megkülönböztetni Budapest pénzügyeit és hitelképességét az állam pénzügyeitől, és jól tudja, hogy végső esetben valamely városon biztosabban megvehető, végrehajtható a követelés, mint az államon. Tagadom, hogy Budapest rendezett pénzügyei mellett és oly kölcsönnel szemben, mely a fővárosi budgetnek különben eddig is erőfeszítés nélkül viselt terhein könnyit, az osztrák tőkepénzesnek oka lehetne kisebb cursust szánni a mi kölcsönünknek, mint hasonló osztrák városi vagy tartományi czimletnek.

Vagy a fővárosi tőkepenzéseknek talán több ökük lehetne Budapest hitelét kevesebbre becsülni?

Megengedem, hogy az osztrák általános földhitelintézet azon nagy kedvezményeket, melyeket az imént Stiriának nemcsak a 97-es árban, hanem a mellék-föltételekben is adott — egyebek közt azzal, hogy a nevezett tartomány nem is tartozik czimleteket kibocsátani, hanem az intézetnek fizeti egy összegben az annuitást, a mi tetemes kezelési költség megtakarításával jár — megengedem, hogy mindezt Budapestnek ez a privilegiált intézet már csak azért sem adhatja meg, mivel az osztrák kormány nem engedné azon nyeresémennyel járó, magas árfolyamu 3°/_o-os kötvényeknek 20 milliónyi szaporítását a magyar főváros érdekében, a mely kötvényeknek 103—104°/_o-kal való értékesítése teszi az intézetnek lehetővé, hogy 4°/_o-os kölcsönt 97°/_o-kal adjon. Ezt megengedem mind; de nem hunyhatok szemet azon tény előtt, hogy a mikor az osztrák általános földhitelintézet Stiriának 97-es árt ajánlott: ugyanakkor semmivel sem súlyosabb mellékfeltételekkel az Unionbank, fix átvéve, 96.575, az osztrák Länderbank a Bankvereinnal együtt pedig 96.025^o/_o-ot ajánlott. Az osztrák általános földhitelintézet ajánlata tehát nem volt épen túlcsapongó.

Kérem ezek után: olyan nagyon merész-e Budapest számára 94-es cursust remélni? A tények majd megadják a választ.

FENYVESSY ADOLF.